

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Державного університету «Житомирська
політехніка», доктору економічних наук,
доценту Ірині ГРАБЧУК

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора економічних наук, доцента, начальника Навчально-наукового центру
оборонного менеджменту Національного університету оборони України
ТКАЧА Миколи Ярославовича на дисертацію ГАВРИШ Анастасії Анатоліївни
на тему: «Фінансово-економічний механізм воєнної підтримки України»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю
051 «Економіка»

Детальне вивчення і критичний аналіз тексту поданого на захист
дисертаційного дослідження, а також наукових праць аспіранта, опублікованих
за його темою, дають підстави для формулювання наступного висновку.

1. Актуальність теми дисертаційної роботи. Проблематика фінансового
забезпечення воєнних потреб держави в останні роки набула виняткового
значення для економічної науки, оскільки від ефективності мобілізації та
розподілу фінансових ресурсів безпосередньо залежить спроможність держави
забезпечувати власну обороноздатність і економічну стійкість. На сучасному
етапі розвитку вітчизняної економічної науки фінансово-економічний механізм
воєнної підтримки держави залишається недостатньо обґрунтованим. Наявні
наукові розробки переважно зосереджені на окремих аспектах бюджетного
фінансування, міжнародної допомоги або функціонування оборонної економіки,
тоді як питання їх інтеграції в єдину концептуальну модель потребує подальшого
наукового опрацювання. У цьому контексті дисертаційна робота Гавриш А.А.
спрямована на вирішення актуального наукового завдання, що полягає в
обґрунтуванні теоретико-методичних положень і розробленні практичних
рекомендацій щодо формування та функціонування фінансово-економічного
механізму воєнної підтримки України.

У дисертації розкрито особливості бюджетного фінансування оборонного
сектору, механізми міжнародної фінансової підтримки, можливості

використання інструментів державно-приватного партнерства для розвитку оборонно-промислового комплексу, а також запропоновано напрями підвищення ефективності управління фінансовим забезпеченням воєнних потреб держави та формування стратегічних засад післявоєнного розвитку оборонного потенціалу України, що свідчить про актуальність, комплексний характер та практичну значущість проведеного дослідження.

Дисертація органічно пов'язана з науково-дослідною роботою Державного університету «Житомирська політехніка» на тему: «Механізм подолання наслідків російсько-української війни на урбанізованих територіях» (номер державної реєстрації 0123U101827). У межах зазначеної теми автором проведено дослідження щодо структури та обсягів міжнародної безпекової допомоги Україні, проаналізовано джерела формування Державного бюджету України в умовах воєнного стану, а також визначено напрями використання фінансових ресурсів для забезпечення воєнних потреб держави. Отримані результати органічно інтегровані у зміст дисертаційної роботи та сприяють розвитку наукових підходів до формування і функціонування фінансово-економічного механізму воєнної підтримки України.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформованих у дисертації, їх достовірність. Аналіз змісту дисертаційної роботи ГАВРИШ А.А. свідчить про комплексний характер проведеного дослідження та належний рівень обґрунтованості сформульованих наукових положень. Мета, завдання, об'єкт та предмет дослідження є взаємоузгодженими та відповідають обраній тематиці. Послідовність викладення матеріалу забезпечує комплексне розкриття проблематики, пов'язаної з формуванням та функціонуванням фінансово-економічного механізму воєнної підтримки України та дозволяє простежити взаємозв'язок між теоретичними положеннями, аналітичними результатами та практичними рекомендаціями.

Структура дослідження є логічною та забезпечує послідовне розкриття поставлених завдань. Висновки та рекомендації характеризуються належним рівнем аргументованості й безпосередньо впливають із результатів

проведеного дослідження. ГАВРИШ А.А. здійснено ґрунтовне дослідження теоретичних, методичних і прикладних аспектів формування та функціонування фінансово-економічного механізму воєнної підтримки України, що дозволило сформулювати цілісне бачення джерел, інструментів та механізмів фінансового забезпечення воєнних потреб держави в умовах російсько-української війни.

У першому розділі «Теоретико-методологічні положення формування та функціонування фінансово-економічного механізму воєнної підтримки держави» здійснено ґрунтовне дослідження теоретичних засад фінансового забезпечення воєнних потреб держави. Особливий інтерес становить проведений автором бібліометричний аналіз наукового дискурсу щодо проблематики оборонного фінансування, міжнародної допомоги та воєнної підтримки, що дозволило визначити основні напрями сучасних досліджень у цій сфері.

Позитивної оцінки заслуговує аналіз світового досвіду фінансового забезпечення воєнних потреб та еволюції механізмів фінансування збройних конфліктів у різні історичні періоди. Автором переконливо доведено, що сучасні війни зумовлюють трансформацію традиційних джерел фінансування та формують нові інструменти мобілізації ресурсів. Вагомим результатом є удосконалення таксономії фінансових інструментів воєнної підтримки шляхом включення до неї цифрових, децентралізованих і неформальних механізмів залучення фінансових ресурсів. Запропонований підхід дозволяє врахувати новітні тенденції розвитку фінансових технологій та особливості ресурсної мобілізації в умовах повномасштабної війни.

У другому розділі «Стан та стратегічні пріоритети фінансово-економічного забезпечення воєнних потреб України» здійснено комплексний аналіз сучасної системи фінансування оборонного сектору України. Автором проведено детальне дослідження структури доходів державного бюджету, динаміки оборонних видатків та особливостей фінансування сектору безпеки й оборони в умовах повномасштабної війни. Проведений аналіз міжнародної фінансової допомоги Україні дозволив визначити її роль у забезпеченні макрофінансової стабільності держави та підтримці оборонного потенціалу. Важливим є висновок автора про зростаючу залежність фінансування воєнних

потреб від зовнішньої підтримки та необхідність пошуку додаткових внутрішніх джерел ресурсного забезпечення. Особливу увагу привертає дослідження державно-приватного партнерства як перспективного інструменту фінансово-економічного забезпечення оборонного сектору. Автором обґрунтовано можливості залучення приватного капіталу, технологій та інвестиційних ресурсів до розвитку оборонно-промислового комплексу України, що має важливе значення для зміцнення обороноздатності держави.

У третьому розділі «Удосконалення фінансово-економічного механізму воєнної підтримки України» сформовано пропозиції щодо розвитку системи фінансового забезпечення оборонних потреб держави та підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами в умовах війни. Позитивної оцінки заслуговує обґрунтування доцільності використання гібридної моделі оборонних закупівель, яка поєднує переваги централізованого планування та децентралізованих механізмів забезпечення потреб сектору безпеки й оборони. Найбільш вагомим результатом дисертаційного дослідження є розроблена автором структурно-функціональна модель фінансово-економічного механізму воєнної підтримки України. Практична цінність моделі полягає у можливості комплексного відображення процесу трансформації фінансових ресурсів від джерел їх надходження до формування оборонного потенціалу держави.

Загалом зміст дисертації характеризується високим рівнем наукової аргументованості, логічністю викладення матеріалу, належною обґрунтованістю висновків та практичною спрямованістю отриманих результатів. Інформаційну базу дослідження становлять праці вітчизняних і зарубіжних учених, нормативно-правові акти України у сфері бюджетної, фінансової, оборонної політики та офіційні документи щодо надання Україні військової й фінансової допомоги, статистичні матеріали Міністерства фінансів України, Національного банку України, Кільського інституту світової економіки, Стокгольмського міжнародного інституту дослідження проблем миру, аналітичної платформи Statista, міжнародних наукометричних баз даних Scopus та Web of Science тощо. Використання у роботі перелічених матеріалів забезпечує належний рівень репрезентативності дослідження та формує підґрунтя для достовірних висновків

і практичних рекомендацій щодо вдосконалення фінансово-економічного механізму воєнної підтримки України.

Достовірність результатів дослідження забезпечується також використанням комплексу загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Для обґрунтування теоретичних положень застосовано логіко-діалектичний метод, бібліометричний, кластерний і трендовий аналіз. Дослідження структури фінансово-економічного механізму воєнної підтримки здійснювалося із застосуванням системного аналізу, синтезу, абстракції, систематизації та структурно-функціонального підходу. Для оцінки сучасного стану фінансового забезпечення оборонного сектору використано методи фінансово-економічного, статистичного та порівняльного аналізу. Обґрунтування практичних рекомендацій здійснювалося із застосуванням методів моделювання, інституціонального аналізу, індукції, дедукції та наукового узагальнення.

3. Академічна доброчесність та повнота викладення основних результатів в опублікованих наукових працях. Аналіз дисертаційної роботи не дає підстав для зауважень щодо дотримання принципів академічної доброчесності. Усі використані наукові положення, статистичні матеріали та результати досліджень інших авторів супроводжуються належними посиланнями на відповідні джерела.

Підтвердженням обґрунтованості отриманих результатів є їх апробація на міжнародних та всеукраїнських конференціях та висвітлення у наукових публікаціях, підготовлених за тематикою дисертаційного дослідження, а саме: 2 монографії; 1 стаття у зарубіжному виданні, яку включено до наукометричної бази даних Scopus; 1 стаття у зарубіжному періодичному науковому виданні; 4 статті у вітчизняних фахових виданнях категорії Б; 1 стаття у науковому виданні, що не входить до переліку фахових; 6 тез доповідей на міжнародних та всеукраїнських конференціях.

Аналіз наукових публікацій ГАВРИШ А.А. дає підстави стверджувати, що результати дисертаційного дослідження достатньою мірою апробовані, а їх кількість і зміст відповідають вимогам, що висуваються до наукових праць здобувача на здобуття ступеня доктора філософії.

4. Оцінка наукової новизни дисертаційної роботи

Дисертаційна робота ГАВРИШ А.А. є самостійною завершеною науковою працею, у якій розвинуто теоретико-методичні положення та розроблено практичні рекомендації щодо формування і функціонування фінансово-економічного механізму воєнної підтримки України. Наукова новизна дослідження полягає у поглибленні теоретичних засад фінансового забезпечення воєнних потреб держави, удосконаленні підходів щодо мобілізації та використання фінансових ресурсів в умовах війни, а також у розробленні структурно-функціональної моделі фінансово-економічного механізму воєнної підтримки України.

Окремої уваги заслуговує авторський підхід до удосконалення таксономії фінансових інструментів воєнної підтримки України. Доповнення класифікації сучасними цифровими та неформальними інструментами мобілізації фінансових ресурсів, зокрема криптодонатами, краудфандинговими платформами, цифровими військовими облігаціями, токенізованими активами та іншими фінансово-технологічними інструментами, дозволило врахувати трансформаційні процеси у сфері фінансового забезпечення оборонних потреб держави та розширити наукові уявлення про можливості залучення ресурсів в умовах війни.

ГАВРИШ А.А. запропоновано авторське визначення терміну «фінансово-економічний механізм воєнної підтримки держави», який розглянуто як цілісну систему взаємопов'язаних фінансових, економічних і регуляторних інструментів, організаційних важелів та стимулів, що функціонують одночасно на внутрішньому та зовнішньому рівнях і спрямовані на забезпечення економічної стійкості держави, мобілізацію ресурсів та підтримку обороноздатності в умовах війни. Такий підхід дозволяє суттєво розширити традиційні уявлення про механізм фінансування оборонного сектору та врахувати специфіку сучасного безпекового середовища.

Практична цінність запропонованої структурно-функціональної моделі фінансово-економічного механізму воєнної підтримки України полягає у можливості комплексного відображення руху фінансових ресурсів. Інтеграція

монетарного, фіскального, міжнародно-донорського, інвестиційного та спеціального блоків у єдину систему забезпечує цілісне бачення процесу мобілізації фінансових ресурсів для забезпечення оборонних потреб держави, а їх поєднання зі стратегічно-управлінським, фінансово-ресурсним, оперативно-планувальним, виробничо-інвестиційним, виконавчим та контрольно-аналітичним рівнями забезпечує розуміння процесів розподілу, використання та контролю фінансових ресурсів на всіх етапах реалізації державної політики у сфері воєнної підтримки. Це дозволяє простежити трансформацію фінансових ресурсів від джерел їх надходження до формування оборонного потенціалу держави, підвищення економічної стійкості та забезпечення потреб сектору безпеки й оборони.

Науковий інтерес становить обґрунтування доцільності використання гібридної моделі оборонних закупівель, яка поєднує переваги централізованого державного управління з гнучкістю децентралізованих механізмів забезпечення потреб сектору безпеки й оборони. Запропонований підхід спрямований на підвищення оперативності прийняття рішень, забезпечення прозорості використання фінансових ресурсів та мінімізацію корупційних ризиків у сфері оборонних закупівель.

До вагомих наукових результатів також належать пропозиції щодо вдосконалення державної стратегії фінансування оборонного сектору, розвитку механізмів державно-приватного партнерства в оборонно-промисловому комплексі, підвищення ефективності використання міжнародної фінансової допомоги та формування інституційних засад розвитку післявоєнного оборонного потенціалу України.

Отримані результати характеризуються належним рівнем наукової новизни, теоретичної та практичної значущості, а їх впровадження сприятиме підвищенню ефективності фінансового забезпечення оборонного сектору та зміцненню економічної стійкості України в умовах війни.

5. Значення одержаних результатів для науки і практики

Науково-практичне значення дисертаційної роботи ГАВРИШ А.А. полягає у розвитку теоретичних положень та розробленні практичних

рекомендацій щодо формування і функціонування фінансово-економічного механізму воєнної підтримки України. Результати дослідження поглиблюють наукові підходи до фінансового забезпечення воєнних потреб держави, удосконалюють інструментарій мобілізації фінансових ресурсів в умовах війни та створюють методичне підґрунтя для підвищення ефективності функціонування сектору безпеки і оборони.

Практичні результати дослідження впроваджено в діяльність Департаменту регіонального розвитку Житомирської обласної державної адміністрації, де рекомендації автора використовуються під час формування підходів до фінансового забезпечення в умовах воєнного стану, зокрема щодо узгодження внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування та оптимізації фінансових потоків на державному і регіональному рівнях (довідка № 12/102-к від 06.05.2026).

Окремі положення дисертації використовуються в освітньому процесі Державного університету «Житомирська політехніка» під час підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» освітнього ступеня бакалавр, зокрема при вдосконаленні структури та змісту навчальної дисципліни «Міжнародна безпека» (довідка № 44-01.00/718 від 11.05.2026).

6. Дискусійні положення та зауваження стосовно змісту дисертації.

Визначаючи актуальність проведеного аспіранткою дослідження, наукову новизну, високий теоретичний рівень, а також практичну значимість результатів, слід зазначити, що окремі положення дисертаційної роботи носять дискусійний характер, а деякі висновки потребують додаткової аргументації:

1) У дисертаційній роботі обґрунтовується необхідність залучення іноземних компаній до українського ОПК через спільні підприємства та платформу Brave1 Market. Проте, поза межами глибокого аналізу залишився такий потужний нефінансовий стимул для іноземного приватного капіталу (зокрема defense-tech стартапів), як можливість тестування, валідації та вдосконалення своєї продукції в реальних умовах найінтенсивнішого збройного конфлікту сучасності. Чи розглядав автор механізми монетизації цього

унікального бойового досвіду як інструмент прямої воєнної та інвестиційної підтримки сектору безпеки та оборони України, і яке місце такий механізм мав би посісти у авторській моделі?

2) Структурно-функціональна модель (рис. 3.5) виглядає комплексно, але в тексті бракує оцінки її стійкості (стрес-тесту) на випадок реалізації найгірших сценаріїв (наприклад, різкого припинення прямої бюджетної підтримки з боку ЄС та інших партнерів).

3) У підрозділі 3.3 наведено порівняльний аналіз військової сили за індексом Global Firepower, який констатує значну кількісну перевагу РФ у традиційних видах озброєння (бронетехніка, авіація). Враховуючи обмеженість ресурсної бази України, потребує додаткового пояснення яким чином запропонована автором структурно-функціональна модель (рис. 3.5) має визначати пріоритетність алокації фінансових ресурсів для фінансування саме асиметричних (високотехнологічних) спроможностей з метою нівелювання цієї кількісної переваги ворога?

Наведені зауваження мають переважно дискусійний характер, не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи та не зменшують наукової цінності отриманих результатів.

Загальний висновок

Дисертаційна робота ГАВРИШ А.А. на тему: «Фінансово-економічний механізм воєнної підтримки України» є цілісним завершеним науковим дослідженням, присвяченим вирішенню актуальної наукової проблеми – формування та функціонування ефективного фінансово-економічного механізму забезпечення воєнних потреб України в умовах тривалої збройної агресії. У роботі сформовано комплексне бачення фінансово-економічного механізму воєнної підтримки України, розкрито особливості взаємодії внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування оборонного сектору, визначено роль міжнародної допомоги, державної фінансової політики, інвестиційних інструментів та механізмів державно-приватного партнерства у забезпеченні обороноздатності держави. Наукові результати дисертації відзначаються

належним рівнем обґрунтованості, теоретичної аргументованості та практичної спрямованості.

Робота відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктор філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 р. № 44, а її автор – ГАВРИШ Анастасія Анатоліївна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка».

Офіційний опонент

доктор економічних наук, доцент,
начальник Навчально-наукового центру
оборонного менеджменту Національного
університету оборони України

Микола ТКАЧ

